



## CSDDD / CS3D direktīva Latvijas kontekstā

---

Alise Artamonova  
Juridiskā padomniece  
projektā “Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības” (uz projekta laiku)

07.03.2024.

Gaidāmā ES direktīva par uzņēmumu pienācīgu rūpību attiecībā uz ilgtspēju. Paredzēs vienotu obligātu prasību daļai ES uzņēmumiem īstenot rūpības pienākumu attiecībā uz cilvēktiesībām un vidi.

Prezentācijā ir atsauces uz Direktīvas priekšlikuma 24.01.2024. kompromisa teksta versiju:

<https://drive.google.com/file/d/1AkL0Hr2obZMZrTDV5DmGflivKugnGRcn/view>.

### 3 jautājumi:

- **Uz ko** Direktīva attieksies tieši?
- **Kāpēc** tā ietekmēs plašāku uzņēmumu loku?
- **Kā** tā ietekmēs citus uzņēmumus (arī MVU) caur līgumiem?

## ES bāzēti uzņēmumi:

**1** > 500 darbinieki + globālais neto apgrozījums > €150 milj.

**2** galvenā mātes sabiedrība tādā koncernā, kurš sasniedz šos rādītājus

**3** uzņēmumi ar franšīzes vai licencēšanas biznesa modeli, kā arī galvenā mātes sabiedrība tādā koncernā, kurā "uzņēmuma tēla" izmantošanas maksājumi ir > €7,5 milj. + globālais neto apgrozījums > €40 milj.

**4** > 250 darbinieki + globālais neto apgrozījums > €40 milj. EUR, no kuriem vismaz €20 milj. gūti **augsta riska nozarēs** (NACE kodi Direktīvas 2. pielikumā):



07.03.2024.

3

**3:** t.i. uzņēmumi, kuri ES ir slēguši franšīzes vai licencēšanas līgumus pret atlīdzību, ar neatkarīgiem uzņēmumiem, ja šie līgumi nodrošina kopīgu identitāti, vienotu uzņēmējdarbības konceptu un metodes

### 4: Piemēram:

- (1) Tekstilizstrādājumu, apavu, apģērbu ražošana un vairumtirdzniecība
- (2) Pārtikas un dzērienu ražošana, lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivsaimniecība
- (3) Derīgo izrakteņu ieguve, arī kūdras ieguve, metālu, metālizstrādājumu ražošana
- (4) Būvniecība

Direktīvas 2. pants un 2. pielikums

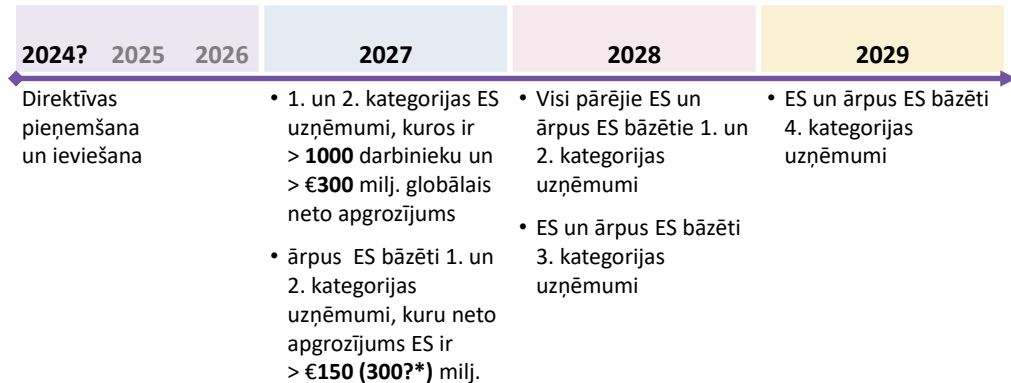
## Ārpus ES bāzēti uzņēmumi:

Tādu pašu kategoriju uzņēmumi, bet:

- apgrozījuma apmēri ES mērogā, nevis globāli
- darbinieku skaits nav kritērijs

Direktīvas 2. pants

## Prasības kļūs obligātas pakāpeniski




07.03.2024.

5

\*Direktīvas kompromisa tekstā norādīts 150 milj., bet šķiet, ka tā ir pārrakstīšanās kļūda, jo citādi tas sakristu ar nākamo sliekšni. Direktīvas 30. pants.

Cik daudz ir šādu uzņēmumu? (LV reģistrēti)

 < 1%

Cik daudz ir šādu uzņēmumu? (ES)



< 1%

-- 99% no visiem ES uzņēmumiem ir MVU: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lv/sheet/63/small-and-medium-sized-enterprises> --

## Kā uzņēmums var būt sasaistīts ar negatīvu ietekmi? (ANO Pamatprincipi)

Negatīvā ietekme var būt tāda, kuru uzņēmums:

- **rada pats;**
- **veicina;** un
- **neveicina, bet kura ir tieši saistīta** ar uzņēmuma darbību, precēm vai pakalpojumiem caur tā darījuma attiecībām.

Direktīvā: 7.p. 1.pkt. 1.apkt.

07.03.2024.

8

ANO Pamatprincipu 13. princips. Atkarībā no šīs sasaistes mainās arī tas, kāda rīcība būtu sagaidāma no uzņēmuma. Direktīvā formulējums nedaudz atšķiras, bet doma ir līdzīga. Direktīvas kompromisa tekstā 171. punkts, *Article 7(-1)(1)*

### Piemēri:

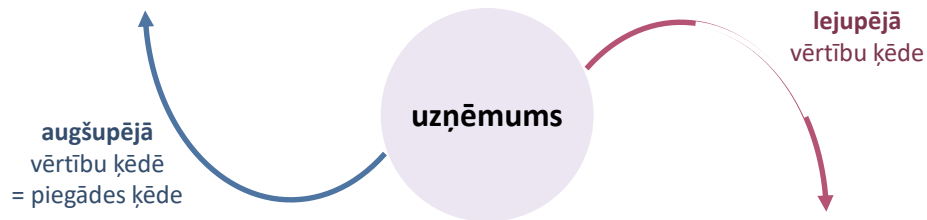
**Rada pats** – ja tiek diskriminēti uzņēmuma darbinieki vai kāda klientu grupa.

**Veicina** – ja pasūtītājs nosaka piegādātājam pārāk īsus pasūtījuma izpildes termiņus, secīgi piegādātājs liek darbiniekiem strādāt neapmaksātas virsstundas

**Tieši saistīts** – ja uzņēmums iegādājas preces, no tāda uzņēmuma, kurš izmanto apakšuzņēmējus, kuri pakļauj darbiniekus piespiedu darbam vai bērnu darbam



## Vērtību ķēde:



Direktīvā: "darbības ķēde" ("chain of activities")

07.03.2024.

9

**Augšupējā:** izejmateriālu iegūšana, ražošana, pārvadāšana, glabāšana u.c.

**Lejupējā:** kas notiek, kad prece "iziet ārā" no uzņēmuma, nonāk pie gala lietotājiem, patērētājiem un kas pēc tās dzīves cikla beigām. Direktīva neaptver visus lejupējos posmus, tikai dažus, piemēram, izplatīšanu, demontāžu, pārstrādi, apglabāšanu atkritumu poligonos u.c. Neietver, piemēram, izmantošanu.

Direktīvas 29. pants.

## Kādiem būs jāizskatās līgumiem?

- Līgumos būs jāparedz, ka darījuma partnerim ir jāievēro rīcības kodekss, noteiktos gadījumos arī preventīvo pasākumu plāns  
**BET:** apņemšanās viena pati **NAV** pietiekami!  
 Papildus arī atbilstoši, efektīvi pasākumi, lai pārliecinātos par atbilstību
- Uzņēmumi prasīs informāciju par cilvēktiesību situāciju
- Pienākumi jāsadala atbilstoši, jāatbalsta MVU
- Jāuzlabo sava pirkšanas prakse
- Darījuma attiecību izbeigšana – galējais līdzeklis

## Bet kā tieši to ierakstīt līgumos?

07.03.2024.

10

### **Direktīva tiešā veidā neattieksies uz MVU. Taču tā skaidro, kā lielajiem uzņēmumiem būtu jārikojas, kad tie sadarbojas ar MVU.**

Šeit: "lielais uzņēmums", t.i. Direktīvas tvērumā esošais uzņēmums.

Lai pārliecinātos par atbilstību, piemēram, pārbaude, kuru veic neatkarīga trešā persona vai caur vairāku ieinteresēto pušu iniciatīvām, vai papildus sertifikāciju, bet vienmēr jāskatās uz pasākumu efektivitāti, jo pienākumu izpilde ķeksīša pēc nebūs efektīva, lai novērstu, mazinātu cilvēktiesību riskus. Direktīvas 3. panta 1. punkta q. apakšpunkts (efektivitātes kritērijs atbilstošu pasākumu definīcijā), 7. panta 4. punkta 1. rindkopa (neizsmeljoši piemēri, ar kādiem rīkiem mēģināt pārliecināties par atbilstību)

Lielajiem uzņēmumiem būs jāsniedz atbalsts MVU, piemēram, **uzlabojot vadības sistēmas, apmācot, ar finansiālu atbalstu u.c.** Izmaksas par neatkarīgu trešo personu pārbaudēm MVU būs **jāsedz lielajiem uzņēmumiem.**

Direktīvas 7. panta 2. punkta d. apakšpunkts (atbalsta pasākumi MVU), 7. panta 4. punkta 2. rindkopa (izmaksas attiecībā uz MVU)

Direktīvas 34. un 45. apsvērumi (atbilstoša pienākumu sadale līgumos, apņemšanās līgumā pati par sevi nav pietiekami)

**Darījuma attiecību izbeigšana** pati par sevi var radīt negatīvu ietekmi, piemēram, ja piegādes ķēžu darbiniekiem netiek izmaksāta alga, kad pēkšņi masveidā sadarbību pārtrauc liels daudzums uzņēmumu. Primāri uzņēmumiem būtu jāsadarbojas, lai ar konstruktīvu iesaisti mazinātu cilvēktiesību aizskāruma riskus. Uzņēmējdarbībā un cilvēktiesībās šo skaidro caur "responsible exit" konceptu (Skat., piemēram: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/business/bhr-in-challenging-contexts.pdf>).

## Labā prakse:

Būs brīvprātīgas līgumu paraugklauzulas no Eiropas Komisijas

**Tikmēr:** ASV: *MCCs 2.0*, Eiropā: *EMCs* (top)  
Vācijas prakse (*BAFA*)

**Fokuss:** cilvēku, kopienu aizsardzība

**Neder:** vienpusēji neizpildāmi solījumi; līgumu noteikumi, kas veicina aizskārumu slēpšanu; risku pārlikšana

ABA Business Law Section Working Group Has Developed Model Contract Clauses to Protect Workers in International Supply Chains

Version 2.0 provides a practical, shared responsibility, framework for upholding human rights

**The EMCs**

**The First Consultation Version of the European Model Clauses (EMCs) Is Published**

The draft, consultation version of the European Model Clauses, aka the EMCs, was published in October 2023 and is available on the Erasmus School of Law website.

-- MCCS 2.0: [https://www.americanbar.org/groups/human\\_rights/business-human-rights-initiative/contractual-clauses-project/aba-business-law-section-working-group-releases-](https://www.americanbar.org/groups/human_rights/business-human-rights-initiative/contractual-clauses-project/aba-business-law-section-working-group-releases-)

-- EMCs: <https://www.responsiblecontracting.>

07.03.2024.

[www.responsiblecontracting.](https://www.responsiblecontracting.)

[www.responsiblecontracting.](https://www.responsiblecontracting.)

11

BAFA: the Federal Office for Economic Affairs and Export Control  
Ieteikumi Vācijas uzņēmumiem:

[https://www.bafa.de/EN/Supply\\_Chain\\_Act/Overview/overview\\_node.html#doc1444772bodyText2](https://www.bafa.de/EN/Supply_Chain_Act/Overview/overview_node.html#doc1444772bodyText2)

# Paldies!

Priecāšos atbildēt uz jautājumiem kafijas pauzē

Galvenā atziņa: jaunā labā prakse ir tādi līgumi, kuros tiek atbilstoši pārvaldīti ne tikai biznesa riski, bet arī vides un cilvēktiesību riski.